

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 OSLO

Deres referanse:
24/146749

Vår referanse:
24/146701 - 3

Sted, dato:
Oslo, 16.10.2024

Høringssvar - NOU 2024:13 Lov og frihet

Det vises brev fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet av 28. juni 2024 om høring av NOU 2024:13 Lov og frihet – fra utvalg oppnevnt for å utrede de samlede juridiske problemstillingene i saker som gjelder negativ sosial kontroll, æresrelatert vold, tvangsekteskap, kjønnslemlestelser og psykisk vold. Det vises videre til brev fra Politidirektoratet av 3. september 2024 og etterfølgende dialog med direktoratet om utsatt frist for innsendelse av høringssvar.

Kripos vil først gi noen overordnede betraktninger. Deretter vil sentrale begreper og de enkelte lovforslag bli kommentert fortløpende. Kripos konsentrerer seg om de strafferettslige forhold, men vil også kommentere enkelte andre forhold som vurderes særlig relevante.

1. Overordnede innspill til utvalgets arbeid

Utvalget har i NOU-en presentert en oversikt over gjeldende rett. Forslagene til endringer i regelverket fremstår gjennomgående som grundig drøftet og godt begrunnet. Av utvalgets mandat fremgår at det skal vurderes hvorvidt gjeldende regelverk gir et tilstrekkelig godt rettsvern for de utsatte. Kripos mener at utvalgets rapport vil kunne være av stor nytte for alle som kommer i kontakt med begrepet æresmotivert kriminalitet.

Æresmotivert kriminalitet og negativ sosial kontroll har representert en utfordring for politiet og andre deler av hjelpeapparatet i flere tiår. Gjennom de senere år har det vokst frem en erkjennelse av at kriminalitetstypen må tas mere på alvor. Dette har blant annet vist seg gjennom ulike handlingsplaner som har forpliktet til større innsats og bistand. Utvalgets oversikt over gjeldende rett, og forslag til regelendringer, vil være et godt verktøy.

2. Utvalgets gjennomgang av relevante begreper

I kapittel 3 går utvalget gjennom begrepsbruken som i dag benyttes innenfor æresmotivert kriminalitet, negativ sosial kontroll osv. Denne gjennomgangen er viktig, da ulike begreper i dag tillegges forskjellig innhold hos ulike aktører. Ulikhet spenner fra hva som ligger i begrepet ære, til hvorvidt ære i det hele tatt bør inngå i beskrivelsen av kriminalitetsformen. Dette vil igjen ha stor betydning for hvorvidt, eller i alle fall i hvilken grad, æresmotivert kriminalitet bør skilles ut som et eget fagområde. Et annet eksempel er begrepet "negativ sosial kontroll" – et begrep som etter sin ordlyd er vanskelig å gi et presist juridisk innhold. Utvalget har bidratt til å gi relevant innhold i sentrale begreper, hvilket i seg selv er et betydelig bidrag.

Kripos vil først knytte noen kommentarer til enkelte av begrepene som er behandlet av utvalget og til utvalgets omtale av omfang og tallgrunnlag.

Til kap. 3.4 Negativ sosial kontroll

Kripos er enig med utvalget i at innholdet i dette begrepet vanskelig lar seg definere presist. I NOU-en vises det til gjeldende handlingsplan *Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold (2021-2024)*. En utfordring med begrepet er at det kan ta opp i seg, men også kamuflere, forhold som i dag er regulert i straffeloven. Eksempler på dette er tvang (straffeloven §§ 251 og 252), trusler (straffeloven §§ 263 og 264) og voldslovbrudd som kan ramme deler av den negative sosiale kontrollen. Utvalget nevner at også tvangsekteskap (straffeloven § 253) og mishandling (straffeloven §§ 282 og 283) kan være en del av den negative sosiale kontrollen. Kripos deler dette syn.

Negativ sosial kontroll er ikke et juridisk begrep anvendt i lovgivningen. Begrepet kan samtidig fungere godt som en fagterm for å beskrive situasjonen den utsatte befinner seg i. Det snakkes gjerne om et kontrollregime. Indirekte kan begrepet da også få en juridisk betydning som en beskrivelse av det kontrollregimet som kan ligge til grunn for en vurdering etter straffeloven § 282 om mishandling i nære relasjoner. Det er likevel viktig at dette begrepet ikke brukes på en slik måte at det leder oppmerksomheten bort fra de straffbare elementene som kan ligge i kontrollen.

Kripos er enig med utvalget i at det er innholdet i dette begrepet som må rammes av ulike bestemmelser i lovgivningen, og er også enig i hvordan dette er løst i forslagene til regelendringer.

Til kap. 3.5 Æresmotivert vold og andre krenkelser

Utvalget går i dette kapitlet inn på selve æresbegrepet og hvordan dette anvendes i dag. Det knytter seg mye usikkerhet til begrepet ære. En årsak til usikkerheten kan være at det ikke finnes et norsk ord som direkte tilsvarer den formen for kollektiv æreskodeks det er snakk om.

Æren knytter seg til en storfamilie, eller en klan, og er noe gruppen besitter kollektivt og som særlig knytter seg til kvinners ærbarhet og menns rett og plikt til å utøve kontroll over kvinners seksualitet. Utvalget drøfter begrepet særlig i kapittel 3.5.1 hvor det blant annet pekes på at æreskulturen kan stå særlig sterkt i samfunn med en svak statsdannelse, og hvor familie, slekt og religion spiller en stor rolle i individenes liv. Videre uttales det at "...samfunn preget av æreskultur vanligvis også er preget av kollektivism, patriarkalske normer og sterk religiøsitet".

Kripos er enig med utvalget i at *æresmotivert* kriminalitet er et bedre begrep enn *æresrelatert* kriminalitet hva gjelder den type handlinger som denne høringen har fokus på. Det vises til kap. 3.5.2 hvor det sies at det kun er handlinger som er direkte motivert av en æreskodeks som er objekt for denne høringen, ikke enhver handling som blir utført av personer tilhørende en æreskultur.

Til kap. 3.6 Tvangsekteskap, barneekteskap og ekteskapelig fangenskap.

Begrepet *ekteskapelig fangenskap* er nytt i sammenheng med æresmotivert kriminalitet. Som påpekt i kap. 3.6.5 er det situasjonen på vigselstidspunktet som er gjenstand for vurdering når det gjelder tvangsekteskap, herunder barneekteskap. Kripos er kjent med at det også knytter seg tilsvarende problemer til det å komme seg ut av et ekteskap. En av årsakene er, slik utvalget skriver i kap. 3.6.5, religiøse og tradisjonelle normer som ikke gir menn og kvinner lik rett til skilsmisse. At en kvinne tar initiativ til å bryte ut av et ekteskap, eller en ekteskapslignende forbindelse, kan i seg selv være et brudd på den forventede lydigheten kvinner tillegges i æreskulturer. Personer, særlig kvinner, risikerer derfor å måtte bli værende i potensielt skadelige ekteskapsrelasjoner over tid.

Til kap. 3.8 Ufrivillige og skadelige utenlandsopphold.

Overskriften viser til situasjoner hvor barn og unge blir holdt i utlandet mot sin vilje, i dag omtalt blant annet som *etterlatt i utlandet* og *dumping i utlandet*. Sakene skiller seg fra internasjonal barnebortføring ved at barna ikke er borttatt fra den ene forelder med foreldreansvar, eller barneverntjenesten, men holdes i utlandet med grunnlag i konsensus hos foreldre eller i storfamilien. Sakene kan imidlertid oppstå i kombinasjon med internasjonal barnebortføring, for eksempel der utenlandsoppholdet i tillegg er i strid med forutgående vedtak fra barneverntjenesten.

For at et forhold skal kunne subsumeres under en lovbestemmelse, er det viktig med presise begreper og ensartet forståelse av innholdet i disse. I kapittel 3.8.7 benytter utvalget begrepene *ufrivillig utenlandsopphold, barn og unge som oppholder seg i utlandet mot sin vilje* eller *holdt tilbake i utlandet mot sin vilje*. Samtidig brukes begrepet *skadelig utenlandsopphold* om forhold hvor barnet blir utsatt for straffbare handlinger som tvangsekteskap, kjønnslemlestelse eller mishandling. Kripos vil påpeke at et ufrivillig utenlandsopphold vil kunne være skadelig også om slike straffbare forholdene ikke har funnet sted. Særlig gjelder dette barn som er født i eller oppvokst i Norge, og som mister sitt hjemlige nettverk og sin tilknytning til Norge på grunn av oppholdet. Dette er for øvrig momenter som også vektlegges ved en vurdering av om en internasjonal barnebortføring skal ansees som grov.

Kripos er kjent med at barn og unge som utsettes for ufrivillige utenlandsopphold kan få uheldige psykiske konsekvenser etter hjemkomst. Kripos mener derfor at begrepet *skadelig utenlandsopphold* også bør omfatte situasjoner som går utover de situasjonene som beskrives i NOU-en.

Til kap. 3.9 Omfang og tallgrunnlag

Som utvalget peker på, er det i dag ikke mulig å si noe presist om omfanget av saker som kommer inn under det som kalles æresmotivert kriminalitet. Som det fremgår i kap. 3.9.1 viser tall fra hjelpeapparatet og rettsapparatet bare de konflikter som anmeldes eller hvor den utsatte ber om hjelp. Det må legges til grunn at det her er mørketall, idet det vil være en høy terskel for å be om hjelp for handlinger utført av familiemedlemmer.

Dette forsterkes av æreskulturen, hvor normen er at informasjon om familieanliggender ikke skal formidles ut av familien, og at brudd på normen kan medføre represalier. Den fornærmede vil dessuten oppleve at en sterk lojalitet til, og frykt for, storfamilie eller klan.

Det er Kripas' oppfatning at samtlige politidistrikter nå møter utfordringer relatert til æresmotivert kriminalitet, mens dette tidligere var mest aktuelt i og rundt de større byene. Kripas vil anbefale at det utarbeides en nasjonal omfangsrapport på æresmotivert kriminalitet. Dette vil gjøre politiet, men også andre deler av hjelpeapparatet, enda bedre i stand til riktig ressurssetting og prioritering av denne typen kriminalitet.

Æresmotivert kriminalitet registreres ikke som egen kriminalitetstype hos politiet. Det er dermed ikke mulig å ta ut tall som sier noe presist om omfanget. Unntak gjelder saker som er kodet som tvangsekteskap eller kjønnslemlestelse og som er regulert i egne bestemmelser (straffeloven §§ 253 og 284). Kripas antar at flertallet av saker som knytter seg til æresmotivert kriminalitet vil kodes som for eksempel mishandling i nære relasjoner, voldsforbrytelser, seksualforbrytelser, trusler og tvang. Kripas vil peke på den muligheten som ligger i politiets system for behandling av straffesaker (BL) for å "hake av" for motiv. Dette gjøres i dag for hatkriminalitet, og det samme vil kunne gjøres for æresmotiv.

Det som imidlertid skiller seg fra såkalte hatkrimsaker er at fornærmede i slike saker anmelder spesifikke trusler mot dem fra utenforstående, med direkte henvisning til funksjonsnedsettelse, religiøs tilknytning, etnisk tilhørighet o.l. En fornærmet i en straffesak med motiv i æreskultur derimot, vil i mange tilfeller ikke ønske å opplyse om antatt motiv for den straffbare handlingen for å beskytte familien.

Vedrørende registrering vil Kripas understreke at sikkert motiv først kan etableres etter at etterforskningen av en sak er avsluttet. Dette må ihensyntas ved bruken av tallmateriale registrert i BL. I tillegg kommer at riktig registrering forutsetter at politiet har tilstrekkelig kunnskap til å avgjøre hvorvidt et forhold er æresmotivert eller ikke. Det er Kripas' vurdering at kompetansen i politiet på dette feltet i dag varierer.

3. Innspill de enkelte forslagene til regelendringer

Kripas vil i utgangspunktet konsentrere seg om de forslagene som berører straffesaksområdet. Kapittelhenvisningene viser til kapitlet i NOU-en hvor de enkelte lovendringene fremgår.

Til kap. 40.1 Straffeloven

Straffeloven § 5, første ledd nr. 9

Utvalget foreslår at straffebestemmelsene om mishandling i nære relasjoner (§ 282) og frihetsberøvelse (§ 254) bør unntas fra kravet om dobbel straffbarhet, og føres inn i bestemmelsens første ledd nr. 9. Kripas støtter forslagene.

Kripas er kjent med at æresmotiverte handlinger blant annet subsumeres som mishandling i nære relasjoner. Endringen vil gjøre det mulig å iredteføre et større antall æresmotiverte handlinger begått i utlandet. Det kan være utfordrende å etablere dobbelt

straffbarhet overfor de landene hvor æresmotivert kriminalitet er særlig utbredt, og hvor det er kjent at denne typen kriminalitet begås.

Frihetsberøvelse som del av æresmotivert kriminalitet begått i utlandet er også kjent for Kripos. Utvalget peker i kapittel 7.4.3 på frihetsberøvelse som skjer ved en kombinasjon av fysiske hindre og psykisk tvang, for eksempel trusler. Kripos har erfaring med at barn og unge, men også voksne, utsettes for slik frihetsberøvelse i forbindelse med utenlandsopphold.

Straffeloven § 77 bokstav m – æresmotiv som straffeskjerpende moment

Kripos støtter forslaget om en lovfesting av at et æresmotiv for en straffbar handling skal tas i betraktning som et straffeskjerpende moment ved straffeutmålingen.

I rettspraksis er hensynet til æreskultur tillagt vekt som straffeskjerpende omstendighet.¹ Å gjenopprette æren eller foreta handlinger får å beskytte æren, kan oppfattes både som en rett og plikt for den som utfører handlingen. Når dette sees sammen med at det kan være en stor personkrets som opplever at storfamiliens ære må beskyttes eller gjenopprettes, mener Kripos æreskulturen kan inneha et visst potensial for vold, og dermed innebære et betydelig samfunnsproblem. Som det pekes på i kappitel 39.1 (annen spalte side 471) er det ikke et krav om konsensus i hele familien eller gruppen om at æren er krenket eller truet – det er tilstrekkelig at gjerningspersonen har handlet ut fra et slikt motiv. Samtidig er det, slik utvalget også fremhever, et krav om kausalitet mellom bruddet på æresnormen og den handlingen som har blitt begått. Det er ikke tilstrekkelig at gjerningspersonen tilhører en gruppe hvor æresnormen settes høyt.

Straffeloven § 87 første ledd annet punktum – utskutt foreldelsesfrist for barneekteskap og skadelig utenlandsopphold

Kripos støtter forslaget om at foreldelsesfristen for overtredelse av barneekteskap (§ 253a) og skadelig utenlandsopphold (§ 269) først begynner å løpe når fornærmede fyller 18 år.

Det gir dårlig sammenheng i regelverket at foreldelsesfristen for tvangsekteskap etter § 253 begynner å løpe ved fylte 18 år, mens fristen for barneekteskap begynner å løpe allerede ved *inngått* ekteskap. Begrunnelsen for en utskutt frist til fylte 18 år er minst like sterk ved inngåelse av et barneekteskap. Som utvalget peker på i kapittel 12.4.2.10 kan foreldelse av en sak om barneekteskap inntre få år etter at fornærmede fyller 18 år, eller allerede før. Det er erfaringsmessig vanskelig for personer over 18 år å selv anmelde et tvangsekteskap, og for et barn vil dette naturlig nok fremstå som enda mer krevende.

De samme hensynene vil gjøre seg gjeldende når det gjelder skadelige utenlandsopphold. Barn vil i mindre grad være i stand til å vurdere hva foreldrene har rett til eller ikke, slik at tanken på eventuell anmeldelse først vil komme senere. Samtidig kan barnet oppleve en sterk lojalitetskonflikt overfor familien, hvilket gjør at en

¹ Eidsivating lagmannsrett 2014 (LE-2014-101506) og Gulating lagmannsrett 2002 (LG-2002-2510)

anmeldelse først kan bli aktuelt i mer moden alder. Kripos er kjent med at barn kan oppleve traumer i forbindelse med skadelige utenlandsopphold, som først blir avdekket og behandlet i voksen alder. Det kan som følge av dette ta lang tid før fornærmede er i posisjon til å inngi en anmeldelse. Det vil da fremstå som urimelig at en foreldelsesfrist for å anmelde skal løpe fra da barnet ble utsatt for det skadelige utenlandsoppholdet.

Straffeloven § 196 første ledd bokstav a – tilføyelser til avvergingsplikten

Utvalget foreslår en endring av § 196 om avvergingsplikt som følge av at barneekteskap foreslås utskilt i en egen § 253a. Det foreslås også at omsorgsunndragelse (§ 261) og forslaget til ny bestemmelse om skadelig utenlandsopphold (§ 269) skal omfattes av avvergingsplikten.

Det er gode grunner til disse tilføyelsene i § 196. Muligheten for å bistå fornærmede blir betydelig dårligere idet fornærmede tas ut av landet. Dette gjelder særlig om fornærmede tas med til et land hvor internasjonalt politi- og judisielt samarbeid er krevende. Avvergingsplikten kan være av stor betydning i disse tilfellene. Konflikten som foranlediger et utenlandsopphold vil erfaringsmessig dessuten ofte være kjent av personer og instanser tilknyttet barnet, som vil være omfattet av avvergingsplikten. Det er samtidig Kripos' erfaring at bestemmelsen i § 196 er for lite kjent, og herunder at den ikke begrenses av taushetsplikt.

Straffeloven § 253a – barneekteskap

Utvalget foreslår å skille barneekteskap ut fra dagens § 262 andre ledd og opprette en ny § 253a, at skjæringspunktet aldersmessig settes til 18 år og at strafferammen harmoniseres med tvangsekteskap, jfr. § 253. Kripos støtter forslagene, herunder også de øvrige elementene som er tatt inn i straffebudet. Se likevel kommentaren til ny bestemmelses femte ledd.

At barneekteskap skilles ut i eget straffebud tydeliggjør alvoret bak bestemmelsen, og er i tråd med de hensyn som skal tas til barn i lovverket forøvrig. FNs konvensjon om barns rettigheter slår i artikkel 1 fast at mennesker under 18 år defineres som barn. Barneovas § 30a slår fast at avtaler foreldre eller andre gjør om ekteskap på vegne av barn ikke er bindende. I tråd med dette er det naturlig at skjæringspunktet for når bestemmelsen slår inn settes til 18 år. Det er ingen grunn til at en person mellom 16 og 18 år, som altså er barn i juridisk forstand, skal måtte tåle å bli giftet bort.

I første ledd tredje punktum kriminaliseres også det å bo eller å leve sammen med noen under 18 år i en ekteskapslignende forbindelse. Kripos vurderer dette som nødvendig for å unngå at barn utsettes for ikke-formelle ekteskap.

Bestemmelsen rammer både den som inngår ekteskapet eller den ekteskapslignende forbindelsen, personer med foreldreansvar for fornærmede og den som forestår inngåelsen av ekteskapet eller den ekteskapslignende forbindelsen. Kripos vil i tillegg rette fokus på mulig medvirkning, jfr. straffeloven § 15, da arrangerte ekteskap gjerne kan involvere ytterligere personer i den utvidede familiegruppen.

I bestemmelsens femte ledd foreslås straffrihet fra bestemmelsens første og andre ledd hvor ektefolkene er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling og omstendighetene tilsier at handlingene ikke er krenkende.

Mulig straffrihet for personen som inngår ekteskap eller en ekteskapslignende forbindelse, eller som lever sammen med en mindreårig i ekteskap eller ekteskapslignende forbindelse er behandlet i kapittel 12.4.2.8. Kripos er enig i at den "sikkerhetsventil" et slikt unntak representere kan forsvares i disse tilfellene. Forholdet til frivilligheten ved ekteskapsinngåelsen og samlivet må likevel vurderes.

Når det gjelder mulig straffrihet for foreldre som tillater at slikt ekteskap finner sted vil Kripos anføre at de hensyn som kan begrunne straffrihet for jevnaldrende ektefelle i mindre grad vil gjøre seg gjeldende her. Et slikt unntak vil kunne bidra til en viss legitimering av særlig (uformelle) ekteskapslignende forbindelser mellom barn, hvor foreldrene spiller en rolle i ekteskapsinngåelsen. Dette er for eksempel tilfelle med tradisjonelle arrangerte ekteskap.

Straffeloven § 257 første ledd bokstav e - menneskehandel

Det foreslås at tvangsekteskap og barneekteskap tas inn som utnyttelsesformål i § 257 om menneskehandel. Argumentene til utvalget for å innlemme tvangsekteskap og barneekteskap som egne utnyttelsesformer i menneskehandelsbestemmelsen støttes i all hovedsak av Kripos.

Endringene i EUs menneskehandelsdirektiv «Anti-trafficking directive» av januar 2024 innebærer at utnyttelsesformer som surrogati, tvangsekteskap og ulovlig adopsjon nå blir strafferettslig definert som menneskehandel i EU land. Dette taler for at man i Norge også inkluderer samme type utnyttelsesformer i straffeloven §§257, 258 for å harmonisere de ulike lands lovverk på et kriminalitetsområde som er av en svært transnasjonal karakter.

Forslaget innebærer videre at man får kriminalisert handlinger som i dag faller utenfor virkeområdet for tvangsekteskapsbestemmelsen i § 253, blant annet rekruttering og transport. Transaksjonselementet vil også kriminaliseres ved at man innlemmer dette som en egen utnyttelsesform i menneskehandelsbestemmelsen.

Utvalget uttaler at det vil gi en viktig presisering at personer som utsettes for tvangsekteskap eller barneekteskap kan være ofre for menneskehandel og at handlingen derfor også skal kunne straffes som menneskehandel. Denne begrunnelsen mener Kripos ikke er like tungtveiende. Dette fordi tvangsekteskap og barneekteskap også slik bestemmelsene er utformet i dag, allerede kan være menneskehandel der personen som utsettes for tvangsekteskap eller barneekteskap blir tvunget, utnyttet eller forledet til ett eller flere av formålene i strl § 257 bokstav a til d.

Ett argument som utvalget ikke trekker frem, men som kan være relevant, er at menneskehandel har svært mange gråsoner inn mot andre kriminalitetsområder hvor det er krevende å avdekke om handlingene er menneskehandel eller noe annet. Ved en konkretisering av tvangsekteskap og barneekteskap som egne utnyttelsesformål i menneskehandelsbestemmelsen vil dette være mer forutsigbart og anvendbart. Dersom man velger å inkludere tvangsekteskap og barneekteskap, bør man likevel vurdere også andre utnyttelsesformer som med fordel kan innlemmes i menneskehandelsbestemmelsen.

Det ligger utenfor utvalgets mandat å foreslå en større revidering av menneskehandelsbestemmelsen. Men utvalget understreker likevel at det er et stort behov for at §§ 257 og 258 revideres i sin helhet. Dette tiltres.

Kripos har ved flere anledninger gitt uttrykk for at det er behov for å revidere lovbestemmelsene i strl. §§ 257 og 258. Dette gjelder både innholdsmessig ved å vurdere å inkludere nye utnyttelsesformer som man i 2003 ikke forutså, men også å revidere bestemmelsen slik at den harmonerer bedre med Palermo protokollens definisjon som inkluderer tre tydelige elementer (the act, the means and the purpose). Siden bestemmelsen ble innført i 2003 og til i dag er det avsagt 54 fellende domfellelser på menneskehandel. En komplisert og delvis uklar lovbestemmelse med vilkår som er krevende å bevise kan være en av årsakene til et slikt begrenset omfang.

Vi anbefaler at en inkludering av tvangsekteskap og barneekteskap tas inn i et større arbeid for å revidere menneskehandelsbestemmelsen i sin helhet. Regjeringen har besluttet å utarbeide en ny nasjonal strategi om menneskehandel som skal publiseres våren 2025, og en revidering av §§ 257 og 258 bør være ett av tiltakene i den nye strategien.

Særlig vil dette kunne gjelde i familieinnvandringssaker hvor den utenlandske ektefellen forventer å oppnå en oppholdstillatelse i Norge på bakgrunn av ekteskapet. Herboende ektefelle har i enkeltsaker ansett seg selv som en "handelsvare" i kraft av å bli brukt som grunnlag for ektefellens oppholdstillatelse i Norge, noen ganger i kombinasjon med økonomiske overføringer mellom de berørte familiene.

I andre tilfeller har den innvandrede ektefellen oppgitt å ha tvangsmessig måttet jobbe for svigerfamilien som gjenytelse for ekteskapet og oppholdstillatelsen i Norge. Tilsvarende har kvinner oppgitt å bli påtvunget en funksjon som hushjelp hos svigerfamilien i Norge.

Straffeloven § 266 - hensynsløs atferd

Kripos støtter utvalgets forslag til presiseringen om at *kontrollerende og nedverdiggende* atferd tas med i ordlyden i § 266 om hensynsløs atferd.

Tillegget er en presisering av alternativet *annen hensynsløs atferd* slik bestemmelsen står i dag. Presiseringen vil tydeligere kunne fange opp deler av det som i dag kalles for negativ sosial kontroll. I kommentaren til forslaget på side 473 nevnes blant annet begrensninger i fornærmedes bevegelsesfrihet, avskjæring av kontakt med venner og familie samt begrensninger i fornærmedes livsførsel som eksempler på kontrollerende atferd. Kripos er kjent med at slik atferd kan ha store psykiske konsekvenser for den utsatte.

Utvalget nevner verbal trakassering og ulik manipulerende atferd overfor fornærmede som eksempler på nedverdiggende atferd. Kripos har kjennskap til dette fra vårt arbeid med æresmotivert kriminalitet, for eksempel at jenter kan bli "horestemplet" ved mistanke om atferd i strid med æresnormen. Dette oppleves naturlig nok som svært krenkende. Tilsvarende kan unge gutter bli utsatt for verbal nedverdiggende atferd om de oppleves ikke å være tilstrekkelige mandige, eller om de avstår fra å kontrollere sine søstre på en måte som familien forventer.

Straffeloven § 269 - skadelige utenlandsopphold

Utvalget foreslår å kriminalisere det å utsette barn for det som kalles skadelige utenlandsopphold. Bestemmelsen rammer både den med foreldreansvar som selv tar barnet med eller etterlater det i utlandet, og den med foreldreansvar som passivt lar dette skje. Kripes støtter forslaget.

Den foreslåtte bestemmelsen dekker det som over tid har blitt oppfattet som et rettstomt rom, både fra politiets side og fra andre deler av hjelpeapparatet. Vanskelighetene knyttet til håndtering av saker hvor barn blir tatt med til og forlatt i utlandet ble forøvrig belyst av en regjeringsoppnevnt ekspertgruppe i 2019². Skadelige utenlandsopphold er også en del av porteføljen til det nasjonale kompetanseteamet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert kriminalitet. I sin årsrapport for 2023 oppgis det at 24% av sakene teamet behandlet i 2023 (268 saker) gjaldt person som befant seg i utlandet da kompetanseteamet ble kontaktet.³ 173 av disse var barn. I 209 saker var utenlandsoppholdet hovedbekymringen bak henvendelsen. Det er stor grunn til å tro at det foreligger mørketall.

Erfaringsmessig kan slike ufrivillige utenlandsopphold knytte seg til planer om tvangsekteskap eller barneekteskap. De kan også være begrunnet i familiens ønske om å isolere fornærmede fra påvirkning fra hjemmemiljøet i Norge. Det kan være jenter som utfordrer æreskulturens krav om avstand fra all seksuell atferd eller gutter som begår kriminalitet.

Slike utenlandsopphold kan oppleves skremmende for den utsatte. Barn kan også bli traumatisert av opplevelser de påføres under oppholdet. De kan miste sitt sosiale nettverk, miste skolegang og ikke minst vil tilliten til barnets omsorgspersoner kunne bli skadelidende. Dette, sammen med de reduserte mulighetene norske myndigheter har når det gjelder å gi bistand til fornærmede i utlandet, understreker at forslaget representerer en viktig bestemmelse.

Forslaget til ny bestemmelses første ledd bokstav b) regner opp de vanligste årsakene til at barn utsettes for skadelige utenlandsopphold. Det er likevel bra at det i bokstav a) er foreslått et mer generelt vilkår, at utenlandsoppholdet setter *barnets liv eller helse* i alvorlig fare. Ufrivillige utenlandsopphold kan være skadelige selv om ingen av vilkårene under b) er oppfylt. Særlig gjelder det lengre opphold som vil kunne skade barnets evne til på nytt å etablere seg i sitt miljø i Norge.

Borgarting lagmannsrett avsa i 2021 en dom som gjaldt omsorgsunndragelse til utlandet (internasjonal barnebortføring), jfr straffeloven § 261, men som også er relevant for de forhold ny § 269 er ment å ramme. Sitatet under er fra lagmannsrettens behandling av reaksjonsfastsettelsen, og er tydelig når det gjelder den belastningen det kan være for barn å bli hensatt i utlandet mot sin vilje. Saken gjaldt bortføring av to jenter på seks og ni år, med en varighet på halvannet år:

² "Det var ikke bare ferie", rapport fra ekspertgruppe om unge som etterlates i utlandet mot sin vilje, Helse- og omsorgsdepartementet, 19. mars 2020

³ Årsrapport 2023 Kompetanseteamet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold - <https://cms.bufdir.no/siteassets/rapporter/bufdir--arsrapport-kompetanseteam-2023.pdf>

"Omsorgsunndragelsen var langvarig, og jentene ble holdt i et land uten muligheter for tilbakeføring ved rettslige midler. Å holde barna tilbake i et land uten et fungerende sivilsamfunn der kvinner og barn i praksis er uten rettsvern er klart skjerpene.

Tilbakeholdelsen var planlagt, og ingen impulshandling. Tiltalte har vist et fast forsett, ved å opptre passivt over lang tid, før han til slutt samarbeidet i januar/februar 2021, hvilket også er skjerpene. Det er også skjerpene at unndragelsen gjelder to barn. Selv om barna ikke har lidd fysisk overlast i [sted], er den lange varigheten og uvissheten om de noen gang ville få se mor igjen, klart skjerpene".⁴

Også for denne bestemmelsen vil medvirkning etter straffeloven § 15 måtte vurderes initialt i etterforskningen, da det erfaringsmessig vil kunne være andre i familiegruppen som bidrar til utsendelse av barnet.

Kripos foreslår at forslaget til ny § 269 tas inn i straffeloven § 5 første ledd nr. 9, slik at forholdet unntas fra kravet om dobbel straffbarhet.

Straffeloven § 282 - mishandling i nære relasjoner

Utvalget foreslår å presisere at "andre krenkelser" i første ledd omfatter både fysiske og psykiske krenkelser. I tillegg foreslås det at personkretsen som kan rammes av bestemmelsen utvides. Kripos stiller seg bak utvalgets forslag til endringer.

Psykiske krenkelser er etter Kripos erfaring en vesentlig del av det som av utvalget kaller æresmotivert kriminalitet, særlig under kategorien negativ sosial kontroll. Det vises også til de formene for krenkelser som utvalget har oppregnet under merknaden til endringene i bestemmelsen (side 474). De psykiske krenkelsene, herunder trakassering og annen nedverdiggende behandling, kontroll og ulike former for innskrenkninger i friheten, kan være en form for "regime" som fornærmede kan leve under over lengre tid. Disse krenkelsene kan også komme fra familiemedlemmer utenfor kjernefamilien, slik at den utsatte kan oppleve utestengelse og skadelig atferd fra store deler av den utvidede familiegruppen.

De psykiske krenkelsene kan være betydelig vanskeligere å dokumentere enn de fysiske. Kripos erfarer imidlertid at disse kan innebære stor belastning for fornærmede, og ha skadefølge, også etter at vedkommende er ute av den aktuelle situasjonen. Kripos mener at denne presiseringen av bestemmelsen kan bidra til at etterforskninger i større grad også innrettes mot de psykiske krenkelsene.

Utvalget foreslår videre at personkretsen som rammes av bestemmelsen utvides. I tråd med det som er sagt over om den utvidede familiegruppens involvering i for eksempel psykiske krenkelser, er denne utvidelsen etter Kripos sitt syn godt begrunnet. Det er for snevert å undersøke fornærmedes kjernefamilie i saker om æresmotivert kriminalitet. Om den felles familieæren oppleves som truet, eller familien mener at denne æresnormen allerede er brutt, rammer dette hele den utvidede familien – ikke bare kjernefamilien. Dette inkluderer også medlemmer i storfamilien som bor utenfor Norge. Det betyr at det er en potensielt stor personkrets som kan ha et ønske om enten å kontrollere eller å utøve represalier mot fornærmede. En utvidelse som foreslått bør medføre at etterforskningen vil ha et sterkere fokus på familiemedlemmer utenfor

⁴ <https://lovdata.no/pro/#document/LBSTR/avgjorelse/lb-2021-156052>

kjernefamilien. At en større personkrets også risikerer å bli straffeforfulgt, vil i tillegg kunne ha en forebyggende effekt.

Eventuelle gjerningspersoner som ikke treffes av opplistingen i bestemmelsen, vil kunne komme inn under § 15 om medvirkning. Det kan argumenteres med at utvidelsen er unødvendig, nettopp fordi de kan fanges opp av medvirkningsinstituttet. Kripos mener likevel at utvidelsen er et tydelig signal til politiet og påtalemyndigheten om tidlig å fokusere på familie utover kjernefamilien.

Straffeloven § 283 - grov mishandling i nære relasjoner

Det foreslås to endringer i bestemmelsen. For det første foreslås at det, ved vurdering av om mishandlingen i § 282 skal anses som grov, skal legges vekt på om fornærmede er under 18 år (ny bokstav d). I tillegg skal det legges vekt på om mishandlingen er utført av flere i fellesskap (ny bokstav e). Kripos er positiv til begge forslagene.

At det skal legges vekt på hvorvidt fornærmede er et barn, er naturlig siden barn har et spesielt vern i lovverket, også utenfor straffelovgivningen. Barn er avhengige av at omsorgspersonene faktisk utover omsorg for dem, og oppfyller forpliktelsene som følger med foreldreansvaret. Når disse samme personene står for mishandlingen, vil det naturlig nok kunne ha store psykiske, eventuelt også fysiske, konsekvenser. Barn er dessuten, i mindre grad enn voksne, i stand til å verge seg mot mishandling. Som det også sies i merknadene til forslaget (side 475), er det ikke tilstrekkelig at fornærmede er et barn for at mishandlingen skal kunne karakteriseres som grov. Samtidig fremstår det etter Kripos vurdering likevel som åpenbart riktig at dette må inn som en del av vurderingen.

Det at flere innenfor den personkretsen som nevnes i § 282 utøver mishandlingen i fellesskap, vil naturlig nok gjøre situasjonen mer alvorlig for fornærmede.

Til kapittel 40.2 Straffeprosessloven

Straffeprosessloven § 107a første ledd bokstav a)

Utvalget foreslår å utvide retten til å få oppnevnt bistandsadvokat, jfr. § 107a første ledd bokstav a), til også å gjelde overtredelse av bestemmelsene om barneekteskap og skadelig utenlandsopphold. Kripos støtter forslaget.

Tvangsekteskap, jfr. straffeloven § 253, utløser allerede rett til å få oppnevnt bistandsadvokat. De samme hensynene som ved tvangsekteskap, gjør seg også gjeldende når det gjelder barneekteskap. I tillegg kommer at det ved barneekteskap er snakk om mindreårige som vil ha ytterligere behov for bistand til å ivareta sine rettigheter under en rettsprosess. Både ved tvangs- og barneekteskap vil fornærmede erfaringsmessig befinne seg i en lojalitetskonflikt med de som har ønsket ekteskapet gjennomført. De kan ha blitt utstøtt fra familien, eller ha blitt truet med dette. Fornærmede kan også befinne seg i en situasjon med trusler om represalier, også om fornærmede er mindreårig. I en slik situasjon vil fornærmede kunne være indisponert med tanke på å ivareta sine egne behov, og vil kunne trenge til dels betydelig hjelp fra bistandsadvokat.

Straffeprosessloven § 239 første ledd

Det foreslås at tilrettelagt avhør av vitner under 16 år, jfr § 239 første ledd, også skal benyttes ved overtredelse av bestemmelsene om tvangsekteskap, barneekteskap og ved skadelig utenlandsopphold. Kripos er enig i at tilrettelagt avhør kan være hensiktsmessig i enkeltsaker, men er ikke enig i at det bør gjøres obligatorisk i form av et lovpåbud.

Etterforskning, herunder avhør, av fornærmede i saker som omfatter æresmotivert kriminalitet, kan være krevende. Spesielt gjelder dette når fornærmede er mindreårig, jfr kommentar til forrige forslag til endring. I tillegg til den opplevde lojalitetskonflikten fornærmede gjerne står i, innebærer æreskulturen nærmest et forbud om å dele interne familieopplysninger med myndigheter eller andre. Å dele slike opplysninger vil kunne oppleves som noe "ulovlig", hvilket naturlig nok vanskeliggjør et avhør. Det samme vil kunne være situasjonen også i saker utenfor æreskulturer, men Kripos vurderer at den kollektive lojaliteten som påhviler det enkelte familiemedlemmet innenfor en kollektiv æreskultur vil forsterke dette.

Kripos mener likevel at det fortsatt bør kunne vurderes fra sak til sak hvorvidt gjennomføring av tilrettelagt avhør vil være forholdsmessig. Barnets alder, og hvorvidt det ønsker å avgi forklaring, går inn i denne vurderingen. Tidsaspektet vil dessuten ofte ha avgjørende betydning for etterforskningen med tanke på faren for påvirkning av vitner. Det må derfor også tas i betraktning at et tilrettelagt avhør vil kunne kreve mye logistikk og derfor gjerne innebære at avhøret må legges frem i tid.

Kripos vil generelt understreke betydningen av at tjenestepersoner som gjennomfører avhør i æresmotiverte straffesaker har en grunnleggende kjennskap til æreskulturen og hvordan denne kan påvirke den som avhøres.

Straffeprosessloven § 239 tredje ledd

Utvalget foreslår at tilrettelagt avhør skal benyttes ved avhør av vitner med psykisk utviklingshemming eller annen funksjonsnedsettelse, jfr straffeprosessloven § 239 tredje ledd, ved overtredelse av bestemmelsene om tvangsekteskap, barneekteskap og skadelig utenlandsopphold. Kripos mener at gjennomføring av avhør også i disse sakene bør kunne vurderes fra sak til sak, og viser til merknadene til § 239 første ledd.

Til kapittel 40.3 barnevernloven

Kripos har ikke omfattende kommentarer til forslagene som gjelder Lov om barneverntjenester. Generelt fremstår utvalgets arbeid også her som grundig, ikke minst når det gjelder implementering av begreper som dekker det som i dag kalles negativ sosial kontroll. Kripos vil likevel kommentere enkelte av forslagene.

Barnevernloven § 2-2 – barnevernstjenestens rett og plikt til å gjennomføre risikovurdering

Utvalget forslår at barnevernet får en plikt til å foreta en risikovurdering før foreldre informeres eller involveres. Kripos mener en slik regulering er nødvendig for at barnevernet skal kunne bistå barn i de tilfeller NOU-en beskriver. Dette gjelder ikke minst i saker som involverer mulig æresmotivert kriminalitet.

Kripos mener likevel at begrepet *risikovurdering* bør erstattes med for eksempel *situasjonsvurdering*. Begrepet risikovurdering er i politiet en fagterm som peker tilbake på en faglig kvalifisert vurdering, slik det for eksempel brukes i politiet. At begrepet risikovurdering benyttes kan dermed skape uklarhet ved tverretatlig dialog i enkeltsaker om hvilken vurdering som er gjort. I denne merknaden brukes likevel, for ordens skyld, det foreslåtte begrepet *risikovurdering*.

Utvalget har foreslått to alternativer. I det første alternativet er det foreslått en generell bestemmelse om at barnevernet skal foreta en risikovurdering før foreldre involveres. I alternativ to forslår utvalget at det skal foretas en risikovurdering dersom innledende undersøkelser indikerer at et barn kan være utsatt for negativ sosial kontroll, æresmotivert vold eller står i fare for å bli utsatt for et skadelig utenlandsopphold. I forslaget til nytt femte ledd defineres negativ sosial kontroll.

Kripos er usikker på hvilke av alternativene som er best egnet – men heller mot alternativ en. Alternativ to vil, etter Kripos sitt syn, kunne avgrense barnevernets muligheter for tilsvarende vurdering i andre sakstyper hvor slik vurdering bør gjøres. Som utvalget selv skriver (side) 298- *"... det vil alltid være behov for å foreta en risikovurdering i barnevernssaker før foreldreinvolvering"*.

En tredje løsning kan være å åpne for – i alternativ to – mulighet for å kunne velge risikovurdering også i enkelte andre situasjoner hvor særlige forhold tilsier at risiko ved foreldreinvolvering bør vurderes. En slik løsning kan sikre både det særlig fokus på fenomenet som utvalget ønsker, samtidig som Barnevernet har en åpning for risikovurdering også i andre situasjoner hvor det fremtrer særlig nødvendig. Det kan her vises til det utvalget skriver under kapittel 23.5.5 og kapittel 24.2.

I bestemmelsen femte ledd har utvalget foreslått å definere "negativ sosial kontroll". Kripos kan ikke se noen nærmere begrunnelse fra utvalget om hvorfor man velger å definere begrepet i selve bestemmelsen. Kripos er også usikker på om det er fornuftig, og viser her blant annet til de vurderinger utvalget selv gjør i kap 23.5.5 og i kap 7.6.5.

Risikovurderinger i æresmotiverte saker kan omfatte en betydelig personkrets i en utvidet familiegruppe, og krever at den som foretar vurderingen er godt kjent med hvordan æreskulturer påvirker deres atferd. I lys av dette bør man vurdere om en slik regel om pliktig risikovurdering vil medføre behov for styrket kompetanse i barnevernstjenesten.

Barnevernloven §§ 4-6 og 5-12 - akuttvedtak og vedtak om utreiseforbud

Kripos er enig i forslaget om et utreiseforbud, og er videre enig i at det er hensiktsmessig at forbudet følger av barnevernloven. Som utvalget sier er det viktig at barnverntjenesten "...har egnede virkemidler i saker hvor det er grunn til å tro at barn blir eller vil bli utsatt for et skadelig utenlandsopphold".

Et slikt utreiseforbud vil, som utvalget også nevner, gi norske myndigheter (politiet) anledning til å iverksette ytterligere tiltak ved å registrere barnet i SIS (SIS art 32 nr. 1 bokstav d). En registrering i SIS vil gjøre det vanskeligere å ta et barn med seg ut av Schengen-området. Ved urettmessig opphold i Schengen vil norske myndigheter også kunne bli varslet ved påtreff. Dette er etter Kripos' synspunkt også et viktig

forebyggende tiltak, som også ytterligere vanskeliggjør å ta barnet med ut av landet og Schengen.

Kripos er videre enig i at beslutningskompetansen for slikt forbud bør legges til Barneverns – og helsenemnda. Det er barnevernet som vil være nærmest til å fatte slike beslutninger. Vi vil likevel påpeke at opplysninger som kan danne grunnlag for utreiseforbud også kan fremgå i en pågående etterforskning i en straffesak. Her må politiet og påtalemyndigheten ha en tett dialog med barneverntjenesten, som kan iverksette tiltaket. Samtidig understreker vi betydningen av at barnevernstjenesten har dialog med politiet i tilfelle hvor utreiseforbud vurderes. Politiet vil kunne bistå med SIS-registrering som et forebyggende tiltak, og det kan videre være forhold som begrunner forbudet som også bør forfølges av politiet.

Det er avgjørende at man i slike saker kan treffe hastevedtak, jfr. forslaget i § 4-6. Kripos er enig i at det er hensiktsmessig at kompetansereglene ved akuttvedtak om utreiseforbud tilsvarer de som gjelder for omsorgsovertagelse (barnevernloven § 4-2). Politiet bør underrettes dersom hastevedtak treffes, for å kunne iverksette forbyggende tiltak. Dette er også understreket i kapittel 27.4.6.

I vurderingen av om utreiseforbud bør ilegges bør det inngå hvorvidt reise planlagt til et land hvor Utenriksdepartementet har utstedt reiseråd. Utreiseforbud vil være et meget hensiktsmessig tiltak, og som i mange saker vil bidra til å forhindre antatt skadelige opphold i utlandet for mindreårige.

Til dette punkt vil Kripos også vise til utvalgets drøftelse i kapittel 31.5.9 om eventuelle tiltak som kan bidra til å få barna hjem etter at utreise har skjedd. Kripos støtter forslaget om en utredning av tiltaket "hjemreisepåbud", med en sentralmyndighet som kan samordne tiltak.

I kapittel 32.4.1 drøftes det hvordan barnet kan sikres bistand av en trygg person ved hjemreisen til Norge. Det foreslås at dette kan løses ved oppnevning av en verge. I praksis løses slike saker i dag for eksempel ved at Spesialutsendingene ved respektive norske ambassader gis fullmakt til å følge barnet tilbake til Norge.

I kapittel 33.5.3 drøftes det hvorvidt det skal kunne gis rettshjelp for å muliggjøre retur til Norge. Kripos mener det bør ligge en behovsprøving til grunn for å unngå misbruk av en slik ordningen. En sannsynliggjøring av en reell tilbakeholdelse bør kunne kreves for å utløse bruk av offentlige midler. Samtidig støttes at det bør være lav terskel for å innvilges rettshjelp for å kunne returnere til Norge. Videre stilles det spørsmål ved forslaget om avgrensning av personkretsen. Det vil vanskelig la seg avklare hvilke personer som er involvert uten en behovsprøving/kartlegging av situasjonen. Det samme gjelder formulering om at "...rettshjelp vil kunne nektes dersom den kan dekkes av andre ordninger jf. lovens § 5".

Kapittel 40.4 Utlendingsloven

Utlendingsloven § 51 annet ledd – unntak fra retten til familiegjeningforening

Utvalget foreslår at retten til familieinnvandring kan nektes på bakgrunn av at det er inngått en *ekteskapslignende forbindelse*, ikke bare formelt ekteskap, mot en av partenes vilje. I tillegg er vilkårene i andre ledd foreslått delt opp, slik at alternativet manglende samtykke til familieinnvandring fra referansepersonen, og det at ekteskapet eller den ekteskapslignende forbindelsen er inngått mot en av partenes vilje, er splittet opp i henholdsvis bokstav a) og b). Kripos støtter begge forslagene.

Et skille mellom et formelt gyldig ekteskap, og det som kalles en ekteskapslignende forbindelse, kan være krevende for utlendingsmyndighetene å dokumentere. Særlige gjelder dette for land med en rettsordning som er svært annerledes enn den norske. En ekteskapslignende forbindelse, som et religiøst eller tradisjonelt inngått ekteskap, vil ha samme virkning som et formelt inngått ekteskap for partene. Det vises for øvrig til at straffeloven § 253 kriminaliserer tvangsekteskap både når de er formelt inngått og når de kommer i kategorien *ekteskapslignende forbindelse*. At de to ulike vilkårene for å nekte familieinnvandring splittes opp i bokstavene a) og b) bidrar til en tydeliggjøring av regelverket.

Utvalget foreslår tilsvarende endring i utlendingsloven § 120 sjette ledd, som vil gjelde for EØS-borgere, og støttes tilsvarende.

Kripos vil også knytte en kommentar til utvalgets drøfting av hvorvidt det bør foretas en endring av 24-års kravet for familieetablering i utlendingsloven § 41a, jfr NOU-en kapittel 17.5.7. Erfaring fra praksis og samtaler med referansepersoner, viser at 24-års-regelen gir en god beskyttelse for herboende part. Kripos stiller seg kritisk til at regelen lempes på.

Utlendingsloven § 53 – fortsatt oppholdstillatelse på selvstendig grunnlag

Det foreslås flere endringer i § 53. Kripos vil ikke kommentere enkelthetene her, men vil på generelt grunnlag bemerke at innvandringsregulerende hensyn tilsier at terskelen for å innvilge fortsatt oppholdstillatelse på selvstendig grunnlag ikke må være for lav. Det vises til utvalgets egne vurderinger i kapittel 18.5.1:

"Siden en tillatelse etter utlendingsloven § 53 første ledd bokstav b gir en rekke goder, må disse godene ses i sammenheng med hvilke vilkår som stilles for å få tillatelsen. Jo flere fordeler som en tillatelse gir, desto sterkere er myndighetenes behov for å føre kontroll med hvem som får tillatelsen, og på hvilke betingelser".

I kapittel 18.5.6 drøftes det om kravet til redusert livskvalitet hos søker bør tas ut av vurderingen om fortsatt oppholdstillatelse kan gis. Utvalget skriver om dette:

"UDI har ikke praksis for å avslå en søknad alene på grunnlag av at forutsetningen om redusert livskvalitet ikke er nådd, da det er vanskelig å vurdere om søkerens livskvalitet har blitt redusert. Det kan være utfordrende for søkeren å redegjøre for, og vi krever heller ikke at det dokumenteres da søkerens forklaring i utgangspunktet skal legges til grunn."

En ytterligere utredning av dette synes etter Kripas' vurdering ikke formålstjenlig. Kripas vil påpeke at utlendingsloven uansett har ytterligere en sikkerhetsventil for å kunne gi en oppholdstillatelse etter § 38, hvor selvstendig oppholdstillatelse kan gis på bakgrunn av sterke menneskelige hensyn.

Kapittel 40.5 passloven

Passloven § 4 - pass til mindreårige og personer som er fratatt rettslig handleevne

Utvalget foreslår en tilføyning i § 4 tredje ledd som pålegger norsk utenriksstasjon å underrette barneverntjenesten dersom pass utstedes til mindreårig uten foreldres samtykke. Kripas støtter forslaget.

En slik passutstedelse skjer når hjemreise er nødvendig av hensyn til barnets liv eller helse, og må sees i sammenheng med kriminaliseringen av det å utsette barn for skadelige utenlandsopphold. Det er Kripas sin vurdering at det er gode grunner for at barneverntjenesten bør undersøke forholdene rundt barnet etter hjemkomst. Det ansees som logisk å ta rede på bakgrunnen for at det ble nødvendig å utstede pass til barnet uten samtykke fra foreldrene.

Passloven § 5 – passhindring

Utvalget foreslår et tillegg i § 5 femte ledd hvor pass med begrensninger i gyldighetstid og gyldighetsområde kan utstedes, også når det foreligger utreiseforbud etter barneverns loven § 4-6 (akuttvedtak) eller § 5.12. Kripas ser behovet for en slik unntaksmulighet, men med noen forbehold.

Unntaket viser til forslaget til ny § 5-12 i barnevernsloven hvor det, til tross for utreiseforbud etter bestemmelsens første ledd, kan gis tillatelse til en enkeltvis utreise når utreise åpenbart ikke er til fare for barnets liv eller helse. Dette er en vanskelig vurdering, særlig ved reise til land hvor kvinner og barn har et betydelig lavere rettsvern enn i Norge og hvor æreskulturen står sterkt. Unntaksbestemmelsen må brukes med varsomhet, være basert på sikker kunnskap om oppholdssted for barnet under utenlandsoppholdet og tidspunkt for retur. Det antas at dette vil være en snever unntaksbestemmelse som kun vil kunne bli brukt i helt spesielle tilfeller, jfr. at det allerede foreligger et begrunnet utreiseforbud for barnet.

Med hilsen

Ketil Haukaas

assisterende sjef Kripas

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Saksbehandler:

Terje Bjøranger
politiadvokat